

Jabłonna, Krotoszyn, Modlin, Poznań, Przemyśl, Wilno), w stolicy można było kupić naklejki na okna z portretem o wym. 50 x 50 cm. W 1931 r. wysłano na Maderę, gdzie Piłsudski przebywał na urlopie – 31 worków kart z życzeniami! Sejm w 1938 r. przyjął ustawę o ochronie imienia Piłsudskiego, na mocy której za krytykowanie jego osoby można było dostać pięć lat więzienia.

2. kompania w nocnym wypadzie do Bronowa

Wykorzystywanie wojska w celach politycznych było konstytucyjnie zakazane. Nie mniej władza administracyjna powiatu łomżyńskiego zdominowana przez endecję, nieprzychylnie ustosunkowana do Piłsudskiego, zdecydowała wykorzystać żołnierzy 33. pułku do swoich celów. Otóż dowiedziała się, że w położonej o 18 km od Łomży wsi Bronowo (gm. Wizna) „wraże” siły przechowują broń i amunicję, i gotowe użyć jej przeciwko legalnej władzy. Już za okupacji niemieckiej wieś była denuncjowana przez miejscowych ziemian, że istnieje w niej POW, która posiada dużo broni.

24 lutego nocą wysłano tam podwodami na saniach pluton policji, żandarmerii i 2. kompanię 33. pułku. Po otoczeniu miejscowości przy każdej chałupie postawiono na straży żołnierza, by nikt z niej nie czmychnął i przeprowadzono szczegółowe rewizje. Znalaziono 3 karabiny u trzech parobków. Z relacji autora artykułu wynika, że wojsko zachowało się dobrze. „Wprawdzie ten i ów krzyczał w niebogłose, gdy mu wsadzono w szpary palców ładunki karabinowe i ścisano palce u góry – ale to było wykonanie rozkazu”. Nie ma opisu „niedobrego” zachowania policji i żandarmerii. W każdym razie ta bulwersująca historia stała się powodem interpelacji posła PSL „Wyzwolenie”, Franciszka Szymańskiego, do ministrów spraw wewnętrznych i spraw wojskowych, by niezwłocznie przeprowadzili śledztwo i pociągnęli winnych do odpowiedzialności. Padło też pytanie, kto zapłaci podwodom 10 tys. marek? Epilog autorowi nie jest znany [„Wspólna Sprawa” 1922, nr 9-11, s. 3].

Służba zdrowia

Każdy z dziesięciu okręgów wojskowych (Łomża wchodziła w skład Okręgu I) posiadał Szpital Okręgowy oraz batalion sanitarny. W przypadku Okręgu I obie placówki miały nr 1 i znajdował się w Warszawie.

Z kolei każdy Okręg dzielił się na Rejony Sanitarne (RS), które funkcjonowały do 1924 r. W Okręgu I swoje siedziby miały w Warszawie, Modlinie i w **Łomży**. Zarządzali nimi kierownicy, których zadaniem było:

- nadzór nad działalnością administracyjną podległych zakładów sanitarnych i jednostek wojskowych oraz regulowanie działania służby zdrowia w nich;
- nadzór sanitarny nad przygotowaniem mobilizacyjnym wszystkich oddziałów wojskowych, dyslokowanych w jego rejonie – pod względem wyszkolenia personelu oraz wyposażenia oddziałów w materiały sanitarne (w sprawach tych współpracował z dowódcą batalionu sanitarnego okręgu, za pośrednictwem szefa sanitarnego Okręgu Korpusu, oraz z dowódcą 18. DP, odnośnie podległych mu oddziałów);
- prowadzenie ewidencji zapotrzebowań na materiały sanitarne i uzupełnienie ich w obrębie swego rejonu;
- prowadzenie statystyki zdrowotnej.

Kierownik RS podlegał bezpośrednio szefowi sanitarnemu Okręgu i posiadał prawa dowódcy pułku. Zarządzał on etatowym personelem oraz szpitalami rejonowymi i ich

filiami. Te znajdowały się w Modlinie (filia w Płocku), Białymstoku (filia w Ostrowiu Łomżyńskim) i w Modlinie. Wszystkie te placówki miały wojskowy personel medyczny.

Kierownikiem Rejonu Sanitarnego III Łomża w okresie 1923 – II 1924 był 44-letni ppłk lek. **Mieczysław Sosnowski** [Dz. Pers. nr 29/18.7.1923, s. 271]. Ur. 8 stycznia 1879 w Lublinie. Studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył w 1904 r. W 1908 osiadł w Rejowcu, gdzie prowadził prywatną praktykę oraz organizował szkolenia na rzecz profilaktyki zdrowotnej. W 1915 r. powołany do armii rosyjskiej, kierował specjalnymi oddziałami epidemiologicznymi. Po zakończeniu działań wojennych powrócił w 1918 r. do Rejowca, jednocześnie pełniąc funkcję lekarza okręgowego. W tymże roku wstąpił do WP. Z Łomży przeniesiony do Bydgoszczy na stanowisko komendanta 8. Szpitala Rejonowego [Dz. Pers. nr 17/23.2.1924]. Po przeniesieniu szpitala do Grudziądza nadal był jego komendantem (XI 1926 – X 1927). W 1927 wyznaczony na szefa 2. Okręgowego Szefostwa Sanitarnego w Lublinie [nr 25/31 X 1927, s. 318]. W wojsku służył jeszcze w 1930 r. Odznaczony ZKZ. Zmarł w 1931 w Lublinie, gdzie został pochowany [Instytucje i organizacje wyższej użyteczności publicznej w Rejowcu].

W Łomży w latach 1918-1921 funkcjonował Szpital Załogi przy ul. Polowej 22. Jego komendantem został

kpt. **Leonard Ernest Jarociński** z byłego Korpusu Wschodniego – mianowany mjr 1.4.1920, dekretem z dn. 6.8.1920 [Dz. Pers. Naczelnego Dowódcy nr 31/18.8.1920, s. 749]. W latach 1921 – 1924 kierownik Rejonu Sanitarnego w Częstochowie, potem w latach 1925 – 1927 komendant 7. Szpitala Okręgowego w Poznaniu. Później w stopniu płk, szef sanitarny Okręgu Korpusu VII w Poznaniu. Urodził się w Pułtusk, w ówczesnej guberni łomżyńskiej, w rodzinie Franciszka Edwarda Józefa (1850 – 1925) i Władysławy Józefy z Wyrzyków (1860 – 1885). Jego brat Edward, również lekarz wojskowy, zginął w Katyniu.

Szpital wojskowy rosyjskiej 4. DP wzniesiony w latach 90. XIX w.; w X 1914 r. znajdował się w nim 137. Polowy Szpital Mobilny. *Internet*

Oprócz wymienionego szpitala w Łomży był już od 1841 Szpital Św. Ducha przy ul. Wiejskiej 16 (od 1969 mieściło się w nim Liceum Pielęgniarstwa) i od 1857 Szpital Żydowski przy ul. Senatorskiej (dzisiejszy budynek III LO).

Kadra garnizonu i jej rodziny początkowo leczone były w szpitalu wojskowym w Ostrowiu Łomżyńskim. Jednak w przypadkach nagłych zachorowań, porodów, konieczności operacji, braku specjalistów chorób dziecięcych, kierowani byli do szpitali łomżyńskich.

Od 1931 kadra i żołnierze hospitalizowani są w jednym z dwu szpitali wojskowych w Warszawie – 1. Szpitalu Okręgowym, lub Szpitalu Szkolnym Podchorążych Sanitarnych, a od 1935 dodatkowo w Centralnej Przychodni Lekarskiej. Żołnierze byli do stolicy wożeni i odbierani przez jednego z szefów izby chorych – sierż. Ignacego

Brulińskiego, lub st. sierż. Zygmunta Cejzyka. Strzelcy powracający z urlopów poddawani byli przeglądowi na izbie chorych [nr 8/12.1.37].

W łżejszych przypadkach żołnierze pułku kurowani byli w izbie chorych, położonej w tylnej części koszar (w rejonie obecnej ul. Gen. Mariana Raganowicza, bliżej Przykoszarowej). Był to dwupiętrowy murowany budynek łączący zdaniem Michała Kaczyńskiego dwie funkcje. Na parterze mieściło się pomieszczenie cerkwi, której wejście główne z kopułą znajdowało się po prawej stronie budynku, patrząc od ul. Legionów. Izba chorych zajmowała oba piętra.

Budynek izby chorych 33. pułku piechoty, później garnizonowej, który nie przetrwał wojny. Widok od strony al. Legionów. Zbiory M. Kaczyńskiego

W 1926 w myśl zarządzenia ministra spraw wojskowych, dowódca Okręgu Korpusu I izba chorych 33. pp przekształcona została w garnizonową. Jej zadaniem było zapewnienie chwilowej opieki lekarskiej w warunkach zbliżonych do warunków szpitalnych, leczenie chorych, których stan wymagał leczenia szpitalnego, ale czas leczenia nie przekraczał 4 tygodni i wymagał specjalnej diety, leczenie ambulatoryjne osób wojskowych i osób do leczenia wojskowego uprawnionych oraz wystawianie orzeczeń i świadectw wojskowo-lekarskich [„Polska Zbrojna”, 1926, nr 7, s. 6].

Opiekowali się nimi lekarze wojskowi po uczelniach cywilnych. Sytuacja zmieniła się pod koniec lat 20., kiedy to 14 XI 1922 powołano do życia w Warszawie Wojskową Szkołę Sanitarną, szkolącą lekarzy dla potrzeb armii. Lekarz przynależał do personelu administracyjnego, chociaż nie podlegał on organizacyjnie kwatermistrzowi.

Oprócz rutynowych przyjęć ambulatoryjnych, zaopatrywaniu w leki (materiał sanitarny i leki pobierano z Pomocniczej Składnicy Sanitarnej w Warszawie), lekarze pułkowi prowadzili okresowe szczepienia rekrutów przeciw durowi brzuszemu i ospie (w X rocznik 1906), w IV 1923 wszyscy żołnierze zawodowi i służby czynnej szczepieni byli przeciw cholerze i tyfusowi [„Polska Zbrojna”, nr 142, s. 4]; co miesiąc dokonywał przeglądu okresowego żołnierzy i pomiaru fizycznego (budowa, narządy wewnętrzne i pomiary, wzrok, słuch, uzębienie, używanie alkoholu, tytoniu). Wyniki zapisywano w „karcie osobistej” badanego [Regulamin wychowania fizycznego – 1925].

Szczepili też dzieci rodzin wojskowych przeciwko błonicy płucnej, prowadzili pogadanki na temat higieny osobistej (od 1938 r. mogli to czynić korzystając z rozgłośni pułkowej, jak czynił to por. lek. Michał Bosiacki [nr 77/3.4.39]). Ponadto do ich obowiązków należało badanie ukaranych aresztem średnim i ścisłym, w zakresie gospodarki kuchennej czuwanie nad przestrzeganiem wymogów higieny przy żywieniu żołnierzy, sprawdzanie przynajmniej raz w dekadzie stanu zdrowia personelu kuchennego, co najmniej trzy razy w dekadzie przeglądu kuchni żołnierskiej i magazynu kuchennego, jakości środków spożywczych przed ich użyciem do przyrządzenia stawy oraz jakość posiłku, współpraca z oficerem żywnościowym przy układaniu jadłospisu.

Jeździli na kursy dokształcające w swojej specjalności lub w zakresie profilaktyki. Kpt. Kacper Latała uczestniczył od 5 X 1931 w kursie z zakresu chorób wenerycznych w Szpitalu Okręgowym [nr 209/22.9.31], szkolili na 6-tygodniowych kursach sanitariuszy z przydziałem na izbę chorych lub do pododdziałów.

Praca lekarza w pułku uregulowana była zarządzeniem dowódcy. St. lekarz udzielał porad, skierowań i pomocy lekarskiej zasadniczo tylko na izbie chorych w godzinach 8-10. Wezwanie lekarza poza pułk jedynie w sytuacjach niezbędnych (wysoka temperatura, krwotok, zatrucie, utonięcie, utrata przytomności itp.). Wezwanie lekarza z błahego powodu skutkowało konsekwencjami dyscyplinarnymi. Wzywający za przejazd lekarza pułkowymi środkami lokomocji – płacił wzywającemu lekarzowi 1 zł w kwatermistrzostwie pułku. Lekarz przekazywał oficerowi taborowemu w zapotrzebowaniu na środek, do kogo był wzywany, ten zaś w ogólnym zestawieniu imiennym przekazywał płatnikowi pułku do potrącenia.

Lekarz wojskowy oprócz obowiązków służbowych mógł prowadzić prywatną praktykę lub w ramach Kasy Chorych.

Pierwszym lekarzem pułku, od marca 1919 r., został por. Mieczysław Czarnecki. Po służbie w etapach, na początku 1920 r., powrócił do Łomży, obejmując obowiązki w batalionie zapasowym. Po awansie na kapitana w październiku 1920 r., od lipca 1921 r. został naczelnym lekarzem łomżyńskiego pułku.

Potwierdzenie jego „kariery wojskowej” widnieje w „Spisie oficerów WP 1921”, znajdującym się w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Czytamy w nim: **Czarnecki** Mieczysław Tomasz – kpt. lek. Według oceny dowódcy pułku z końca 1921 r., ... *jako lekarz był bardzo dobrym fachowcem, o bogatym doświadczeniu, wysokim poczuciu honoru, taktowny w stosunku do kolegów i podwładnych, ale średnio obowiązkowy i o niedostatecznej znajomości regulaminów...* (Jak widać kariera wojskowa nie była tym, co mogłoby pasjonować doktora Czarneckiego).

W maju 1922 r. kpt. lek. Czarnecki został zwolniony do rezerwy i objął ponownie stanowisko dyrektora szpitala św. Ducha.

Kpt. lek. **Mieczysław Czarnecki**, ur. 29 grudnia 1887 w Łomży, zmarł 13 stycznia 1970 we Wrocławiu. Najwybitniejszy działacz lewicowy w okręgu łomżyńskim przed 1939 r. i lekarz-społecznik. Syn Wilhelma, telegrafisty poczty łomżyńskiej. W 1903 r. jako uczeń IV klasy Gimnazjum im. T. Kościuszki znalazł się w gronie założycieli Związku Młodzieży Socjalistycznej. Za agitację wśród żołnierzy rosyjskich, udających się na front, został skazany na parę dni aresztu. Został członkiem Polskiej

Partii Socjalistycznej. Chroniąc się przed prześladowaniem carskim, dzięki pomocy rodziny i działaczy partii, uciekł aż do Stanów Zjednoczonych. Do kraju wrócił w 1908 r. W Krakowie jako ekstern zdał maturę, a w 1914 r. ukończył Wydział Lekarski Wszechnicy Jagiellońskiej z tytułem doktora wszech nauk lekarskich. Przez rok należał do kadry szpitala I Korpusu Krakowskiego. W 1917 r. objął w Łomży stanowisko dyrektora i ordynatora szpitala św. Ducha. Współtworzył komitet niesienia pomocy internowanym w łomżyńskich koszarach legionistom. Był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej. W okresie II 1919 – VI 1922 pełnił funkcję naczelnego lekarza w 33. pułku piechoty w stopniu kapitana, m.in. udzielając pomocy medycznej żołnierzom walczącym w obronie Łomży w 1920 r. W II tego roku przy ul. Krótkiej 1 podjął prywatną działalność lekarską. 15 II 1925 r. został członkiem władz powołanego w Łomży Koła Związku Oficerów Rezerwy RP, a w 1928 r. posłem do Sejmu z ramienia PPS. Po zajęciu Łomży przez wojska niemieckie uciekł do Siedlec, gdzie samorzutnie objął kierownictwo opuszczonego szpitala. Po ustanowieniu w 1939 r. w Łomży władzy radzieckiej powrócił do miasta, ponownie sprawując opiekę nad szpitalem św. Ducha. Oskarżony o zwalczanie polskich komunistów, został aresztowany przez Narodnyj Komitet Wnutriennych Dieł (NKWD) i osadzony w więzieniu w Mińsku i Białymstoku. Przed zdobyciem miasta przez Niemców służby więzienne opuściły w VI 1941 r. teren, co umożliwiło osadzonym ucieczkę. Wrócił do Łomży, obejmując stanowisko dyrektora szpitala, a od X 1942 r. został przeniesiony karnie do szpitala w Kolnie, w którym pracował do 24 IV 1945 r., lecząc m.in. rannych partyzantów z oddziałów Armii Krajowej. Po wyzwoleniu czując, że w Kolnie grunt pali mu się pod nogami za ową pomoc, przyjął propozycję Ministerstwa Zdrowia i wyjechał do Wrocławia organizować polską służbę medyczną. Nie zrezygnował też z działalności partyjnej w PPS, zostając prezesem Komitetu Miejskiego. Przeciwny połączeniu z PPR, fałszywie oskarżony, został z partii wydalony. 1 X 1948 r. przybył do Brzegu, lecząc w tutejszym ośrodku zdrowia. Zrehabilitowany w 1957 r., już jako członek PZPR, objął kierownictwo Ośrodka Zdrowia w Brzegu Dolnym i przejściowo (1957-1960) w Wołowie. 3 III 1963 r. ze względu na stan zdrowia przeszedł na rentę. Od 1934 r. członek zarządu ŁKS „Legion”, a od 26 I 1936 r. trzeci z kolei prezes Klubu, prawdopodobnie do września 1939 r. Członek ŁTW (w 1920 zawieszony w wyniku zatargu z innym członkiem, którego chciał wyzwać na honorowy pojedynek – być może tłem konfliktu była nieobecność władz Towarzystwa na uroczystościach 3-majowych (uważał, że sportu nie należy mieszać z polityką), a od 25 IV 1921 członek Zarządu. Od 11 XII 1966 r. członek honorowy Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej. Odznaczony Krzyżem Niepodległości (1932), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1966) oraz innymi medalami i odznaczeniami.

Podlekarzem w okresie służby kpt. Czarneckiego w 33. pułku, był ur. 19 stycznia 1892 w m. Pasieki, pow. słucki, kpt. **Kasper Rymaszewski**, s. Adama i Aleksandry Sawickiej, który objął obowiązki dekretem z dn. 24 IX 1920, z zatwierdzeniem stopnia z dn. 1 IV 1920 [nr 38/6.10.1920, s. 958]. W latach 1914-1918 służył w armii rosyjskiej. W WP od 1919. W 1921 został zdemobilizowany z przydziałem do 9. baonu sanitarnego w Brześciu, następnie do kadry zapasowej 3. Szpitala Okręgowego w Wilnie. Ćwiczenia rezerwy odbywał w 1. pap, 6. pp Leg. i 3. pac. w Wilnie, w którym mieszkał, będąc członkiem zwyczajnym Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego (już w 1926) i prowadząc prywatny gabinet w zakresie chorób wewnętrznych przy ul. Św. Filipa 15/26, a w 1937 przy ul. Mostowej 3 A. Jego żona Jadwiga była stomatologiem. Zamordowany w 1940 w Katyniu. Pochowany na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu w Piątachce [Pamiętnik Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego, 1926; Książka adresowa Wilna, 1927 i 1937, Wikipedia].

Oprócz niego w okresie późniejszym w pułku służyli jeszcze: por. Aleksander Skorko i por. Stanisława Szajnerman (ur. w 1890 – dypl. 1918), którzy rozporządzeniem kierownika MSWojsk. z dn. 10 III 1922 przeniesieni zostali do Rezerwy Armii, z jednoczesnym przydziałem tego pierwszego do Kadry Zapasowej Sanitarnej 1. Szpitala Wojskowego w Warszawie i Szajnermana do Kadry Zapasowej Szpitala nr II [Dz. Pers. nr 7/25.3.1922, s. 246]. W 1933 pracował jako lekarz rodzinny – specjalista chorób wewnętrznych w Lelowie (pow. włoszczowski – kieleckie, Rynek 14) [Rocznik Lekarski RP na 1933/34 r.].

Por. lek. **Aleksander Skorko**, ur. 6 stycznia 1894 w m. Soły (pow. oszmiański), syn Józefa i Konstancji Urbanowicz; absolwent Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu w Kijowie w 1917 r.; żołnierz armii rosyjskiej a następnie I Korpusu Polskiego w Rosji. Czytamy o nim, że był przystojnym, pracowitym mężczyzną, który w VIII 1920 r. miał 26 lat. Gdy Rosjanie zbliżali się do Warszawy Aleksander stanął się w punkcie mobilizacyjnym prawdopodobnie w Górze Kalwarii i dostał przydział w stopniu por. do 33. pułku piechoty, a następnie prawdopodobnie do 106. Szpitala Wojskowego w Ząbkach, zorganizowanego w majątku księżnej Michałowej Radziwiłłowej, która odstąpiła swój dwór na lazaret i wskazała miejsce na cmentarz. Szpitalem centralnym był Szpital Ujazdowski w Warszawie. W tym samym roku umarł synek Tadeusz. Po odejściu do rezerwy w stopniu kapitana Skorko rozpoczął praktykę lekarską w Piasecznie, angażując się w sprawy społeczne. Żona Zofia, z domu Stanikowska, absolwentka uczelni w Szwajcarii, podjęła pracę w I Gimnazjum, gdzie uczyła języka francuskiego. W VIII 1939 Aleksander Skorko otrzymał powołanie do wojska, miał 45 lat. Dostał się do niewoli rosyjskiej. Zamordowany w Katyniu. [Małgorzata Szumowska. Bitwy doktora Skorko. „Przegląd Piaseczyński, 2016]. **Fot.** *Zbiory Muzeum Katyńskiego.*

W kolejnych latach lekarzami w 33. pułku byli:

w 1923 ppłk lek. **Edmund Sława – Neuman** (z 1. batalionu sanitarnego w Warszawie). Ur. się w 1874 r. w Kijowszczyźnie (Ukraina). Dyplom lekarski uzyskał w 1898 w Charkowie. Pracował w Rosji. Po powrocie do kraju wstąpił do WP, jako lekarz w stopniu majora. Awansowany na ppłk i w tym stopniu odszedł w stan spoczynku i osiadł w Lubomiu (Ukraina, obw. wołyński). Zmarł 19 III 1939 w Skarżysku-Kamiennej [Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa].

Wraz z nim pracowało dwóch młodszych lekarzy:

kpt. lek. **Bolesław Michał Ryszard Pawłowski**, ur. 23 września 1892 w Łomży – dypl. 1918 – st. I VII 1923 z 1. batalionu sanitarnego, żołnierza frontowego, dwukrotnie odznaczonego Krzyżem Walecznych. 1 XI 1923 skierowany został na przeciąg roku do Wojskowego Instytutu Sanitarnego celem specjalizacji w chirurgii [nr 65/10.10.1923, s. 702]. Do pułku już nie wrócił. Szybko piął się w górę w hierarchii lekarzy wojskowych. W 1931 awansował na stopień ppłk; w 1934 objął stanowisko kierownika naukowego oddziału chirurgicznego szpitala szkolnego w Centrum Wyszkołenia Sanitarnego w Warszawie. Awansowany na płk – st. z dn. 19 III 1937. Do 6 września 1939 był komendantem 104. Szpitala Wojennego mobilizowanego przez CWSan.

Drugim był por. podlekarz Hipolit Gips (ur. 18 czerwca 1895 – dyplom otrzymał w 1926 – st. 1 VI 1920) z I batalionu sanitarnego [nr 49/20.7.1923, s. 476]; w 1931 r. nadal w stopniu por. przeniesiony n.e. z 34. pp Biała Podlaska do 38. pp Przemysł na stanowisko młodszego lekarza [nr 37/14.9.1926, s. 7].

Wraz z nim przybył z I batalionu sanitarnego na stanowisko młodszego lekarza por. lek. Eustachy Tustanowski, s. Stanisława, ur. 18 maja 1897 – dypl. w 1926 – aw. na por. 1 VI 1921). W 1925 r. odszedł do 23. pp, w Włodzimierzu Wołyńskim, a w 1934 służył w 10. pułku ułanów w Białymstoku [Lista starszeństwa oficerów zawodowych w korpusie sanitarnym, s. 34].

Po odejściu Tustanowskiego jego stanowisko objął przybyły z 23. pp w Włodzimierzu Wołyńskim por. lek. **Włodzimierz Żarnowski**. Ur. 23 I 1896 w Rawie Mazow., syn Włodzimierza i Zofii Zdziarskiej. W WP od 1918 r. Uczestnik wojny 1918-1921 w szeregach radomskiego 19. pp. Mianowany ppor. ze st. z 1 VIII 1920. Ukończył Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego w 1925 [nr 42/10.4.1925, s. 2]; następnie służył w batalionie mostowym, potem w randze kpt. (aw. 1 I 1930) w 1. Szpitalu Okręgowym w Warszawie [Lista, s. 31]. W latach 1933-1935 był wolnym słuchaczem (hospitantem) Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie. Po dyplomie objął stanowisko st. lekarza w 78. pp. w Baranowiczach, a następnie naczelnego lekarza garnizonu. Prawdopodobnie w 1939 r. dostał się do niewoli. Pochowany na cmentarzu w Charkowie, na epitafium widnieje, że miał stopień mjr [Lista Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie].

Wraz z nim służbę lekarza w pułku pełnił mjr dr. med. Stanisław Orłowski (ur. 11 II 1892 – dypl. w 1918, st. 1 VI 1919 (KW – 3, Medaille Interalliée). Przeniesiony w 1927 r. do 3. Okręgowego Szefostwa Sanitarnego na stan. ref. ds. ogólnych [nr 1/12.1.27, s. 4]; w 1931 aw. na ppłk. [s. 10]; w 1934 służył w 4. Szpitalu Okręgowym w randze ppłk, jako internista [Lista, s. 8].

Kolejnym lekarzem był kpt. dr. **Franciszek Grodecki (fot.)**, s. Stanisława, ur. 27 maja 1893 r. w Barglewicach. Pochodził z rodu Strykoń. W 1922 ukończył studia medyczne, prawdopodobnie na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. 15 VIII 1924 awansowany na stopień kapitana i skierowany do Zakładu Amunicyjnego nr 2 w Warszawie, skąd przybył do 33. pp [nr 17/25.6.1927, s. 194]. W 1934 w randze mjr służył w 64. pp Grudziądz [Lista, s. 21], z którym wyruszył na front w 1939 r. W czasie okupacji był żołnierzem AK w stopniu ppłk. Zamordowany przez okupanta niemieckiego 10 sierpnia 1944 w Milanówku. Żonaty z Heleną Olszewską [Portal Internetowy Milanówka].

W 1928 r. funkcję lekarzy sprawował duet – st. lekarz kpt. dr. med. Kacper Łała, s. Piotra, ur. 12 stycznia 1892 w Wawrzeńcycach (dypl. w 1922 – st. 15 VIII 1924 – awansowany na majora w 1933) z 6. pułku artylerii pułkowej w Krakowie (był najdłużej służącym w historii pułku lekarzem, z którym wyruszył na front w 1939 r.) oraz kpt. podlekarz Stanisław Edward Otfinowski, ur. 13 października 1892 w Babcicach (st. 1 VI 1919), skierowany do Łomży z 8. pp w Lublinie [nr 9/26.4.28, s. 162 i 163]. W 1934 r. był w kadrze zapasowej 6. Szpitala Okręgowego we Lwowie, a w 1938 lekarzem batalionu KOP „Skole”, następnie w 1. Pułku KOP „Karpaty”, jako naczelnny lekarz w stopniu majora, z którym wyruszył na front we wrześniu 1939 r. [Rocznik Oficerski 1939].

Po nim młodszymi lekarzami pułku byli: ppor. dr. med. Mieczysław Tynicki (11 III 1902 – dypl. w 1928, awansowany na porucznika 1 X 1929), skierowany 30 X 1929 na staż do szpitala szkolnego Szkoły Podchorążych Sanitarnych [nr 15/23.8.1929, s. 289]; w 1934 w randze kpt. służył w 26. pp w Gródku Jagiellońskim; w 1936 w 4. psp w Cieszynie. Odznaczony: Medal Niepodległości, Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921, Medal X-lecia [Lista, s. 40] i kpt. dr. med. Józef III Pająk, s. Józefa, ur. 17 maja 1897 w m. Rychówd – Bąków (dypl. w 1922 – st. 1 I 1930), przeniesiony do 9. batalionu telegraficznego w Zegrzu [nr 3/26.3.31, s. 116]; w 1934 w stopniu majora był w kadrze zapasowej 10. Szpitala Okręgowego w Przemyślu [Lista, s. 31]. Zrobił specjalizację psychiatry i neurologa wojskowego. Zmarł w 1943 r.

W 1934 r. został nim por. dr. med. Witold Mieczysław Toruń, ur. 24 stycznia 1905 (dypl. w 1930, st. 1 X 1930). Odszedł do 50. pp w Kowlu na stanowisko lekarza [nr 11/17.6.34].

Ostatnimi lekarzem, był uczestnik wojny we wrześniu 1939 r. – mł. lekarz, ppor. lek. Michał Bosiacki, s. Jana, ur. 21 listopada 1911 [Kart. pers. WBH].

Leczenie dentystyczne prowadzili specjaliści cywilni, od 1930 r. zatrudniani, jako pracownicy kontraktowi. 13 III 1931 zatrudniono na 2 miesiące stomatolog Irenę Prusińską, mającą gabinet w budynku przy ul. 3 Maja 9, w którym przyjmowała w godz. 11-13 i 15-17. Leczenie jamy ustnej i rwanie było bezpłatne, ale za wstawienie plomb porcelanowej lub srebrnej kadra płaciła 1,50 zł [nr 56/13.3.31]. 1 XII 1938 zakontraktowana została Halina Konopska, która przyjmowała w gabinecie znajdującym się w izbie chorych, dzięki czemu z jej usług mogli korzystać też szeregowi żołnierze, ale tylko w usunięciu zęba. Kadra zaś płaciła za plombę srebrną 2 zł, za porcelanową lub cementową – 1,50 zł. Roboty techniczne (mostki, protezy) były wykonywane prywatnie. Przyjmowała w poniedziałki, środy i piątki w godzinach 9-12. Do gabinetu skierowanie udzielał lekarz [nr 251/24.11.38]. W szczególnych przypadkach kadra jeździła do Wojskowej Przychodni Dentystycznej w stolicy.

Sanitarny punkt opatrunkowy na obozie w Czerwonym Borze. Fot. M. Gregorek. Zbiory M. Kaczyńskiego

Dopiero 1 kwietnia 1939 otworzono garnizonową przychodnię dentystyczną przy izbie chorych [nr 77/3.4.39].

Lekarze do pomocy mieli podoficerów sanitarnych, po 6-miesięcznym kursie w Szkole Podoficerów Sanitarnych w Przemyślu.

Żołnierze podczas odbywania służby czynnej przechodzili przeszkolenie sanitarne, podczas którego uczestniczyli w ćwiczeniach sanitarno-polowych, w szybkim i sprawnym przenoszeniu rannych i opatrywaniu ich na punkcie batalionowym.

Ponadto każdy żołnierz nosił opatrunek osobisty przyszyty do paska u spodni lub do dolnej lewej poły munduru. Opatrunek mógł być użyty jedynie na wypadek ciężkiego zranienia, do opatrzenia własnej rany lub też rannego kolegi, o ile ten ostatni zużył poprzednio swój opatrunek. Składał się z niewielkiego, ale mocno ściśniętego pakietu wyjałowionego materiału opatrunkowego, opakowanego aż w 3 torebki, by się nie zabrudził.

Ponadto od 1921 r. w każdej kompanii był przeszkolony patrol sanitarny, a podczas ćwiczeń organizowano sanitarny punkt opatrunkowy.

Od 1923 oficerowie garnizonu mogli starać się o wyjazd do jednego z 5 szpitali kuracyjnych (sezonowych) – Busko, Ciechocinek, Inowrocław, Krynica, Truskawiec i do funkcjonujących przez cały rok sanatoriów wojskowych w Rajczy i Zakopanem. W 1931 pułk otrzymał karty do DW Cetniewo, Zaleszczyki, Rabka Zdrój. Uczestnik pokrywał połowę kosztów.

Święto pułkowe

Na pamiątkę boju stoczonego pod Ossowem 14 sierpnia 1920 roku, 33. pułk piechoty obrał ten dzień na swoje święto, co zostało zatwierdzone rozkazem ministra spraw wojskowych z dn. 19 V 1927 r. Po raz pierwszy obchodził je 27 VIII 1922 r. W tym dniu na ręce dowódcy, ppłk Jerzego Sawy-Sawickiego, przyszło pismo gratulacyjne ministra spraw wojskowych, gen. Kazimierza Sosnkowskiego: *W uroczystym dniu pułkowego święta przesyłam oficerom i szeregowym 33-go pułku piechoty wiele najserdeczniejszych życzeń, żałując szczerze, iż nie będę mógł osobiście wziąć udziału w obchodzie dwuletniej rocznicy zwycięskiej bitwy pod Ossowem, która, stanowi jedną z najświetniejszych kart bojowej chwały 33-go, pułku piechoty i upamiętniła jego, bohaterów, zasłużonych i niezachwianych obrońców granic Rzeczypospolitej.*

Na uroczystość przybyli: dowódca 18. DP, gen. bryg. Tadeusz Jastrzębski (fot.), dowódca piechoty dywizyjnej płk Romuald Dąbrowski i wielu oficerów ze sztabu Okręgu I. W przeddzień wieczorem cały pułk z orkiestrą na czele pomaszzerował do miasta, by po przejściu głównymi ulicami dojść pod gmach starostwa, gdzie trębacze odegrali uroczysty capstrzyk. O godz. 21 pułk powrócił do koszar.

Na drugi dzień, w sobotę 27 VIII o godz. 10, kapelan pułkowy odprawił mszę polową przy kościele garnizonowym, a po jej skończeniu wygłosił mowę na temat bitwy pod Warszawą. Po nim przemówił do żołnierzy w gorących słowach gen. Jastrzębski. Po mszy odbyła się defilada przed dowódcą dywizji.

W samo południe stan osobowy pułku uczestniczył we wspólnym obiedzie na placu koszarowym, a o godz. 16 rozpoczęły się wielkie zawody sportowe na placu koszarowym, które ściągnęły oprócz wojskowych bardzo dużo ludności cywilnej. Sportowcom i publiczności przygrywała orkiestra pułkowa.